

Zobozdravstvena vzgoja (zz-v) v mladinskem zobozdravstvu

POVZETEK. *Zobozdravstvena vzgoja (zz/v) je nujen in obvezen del dobro organiziranega mladinskega zobozdravstva. Zz/v je treba načrtovati in posredovati vsakokrat na kar najprimernejši način. Pri tem se vključuje v redne zdravstvene preglede in učne programe osnovne šole. Le tako bodo otroci potrebne ukrepe ne samo spoznali, ampak tudi izvajali. Za evalvacijo zz/v je potrebno pripraviti izhodišča, da bi kasneje lahko ocenjevali njen uspeh.*

EDUCATION IN THE CARIES PREVENTION AS A PART OF THE CHILDREN'S DENTAL SERVICE. *The teeth care instruction of children is an imperative in a well organized dental service. It should always be planned and carried out in the most appropriate manner. The above education is a component part of the routine medical examinations and elementary school curricula, which makes it possible for the preventive measures to be not merely learned, but also practiced by children. First, the starting points should be elaborated, which enable the evaluation of the results of teeth care instruction.*

O dobro organiziranem mladinskem zobozdravstvu ne moremo govoriti, če poleg sanacije zobovja ni organizirana tudi zobozdravstvena vzgoja (zz/v). Zobozdravnik v mladinskem zobozdravstvu ne skrbi samo za vzgojo šolskih otrok, ampak tudi za vzgojo nosečnic in mladih mamic. Zz/v ne sme biti prepuščena naključju, ampak jo je treba skrbno načrtovati skupaj s programom serijske sanacije zobovja, za katero lahko trdimo, da ni bila dobro opravljena, če je ni spremljala ustrezna vzgoja. Zz/v načrtujemo skupaj z učnovzgojnimi programi šol in zdravstvenovzgojnimi programi drugih zdravstvenih služb. Tudi Rdeči križ in delavske univerze v svoje programe radi uvrstijo tematiko iz zobozdravstva. Zelo pomembno je, da v zz/v pritegnemo tudi patronažno službo, česar do sedaj v te namene skoraj nismo delali. Medicinske sestre, ki delajo v tej službi, so posebej šolane za delo v preventivni medicini in za zdravstveno vzgojo. Zato so lahko pomembni člani zobozdravstvenih teamov, ki imajo še to prednost, da obiskujejo domove naših varovancev. Ob takšnih prilikah lahko na nevsiljiv način, posebno še pri nosečnicah in mladih materah, veliko store, da je hrana pripravljena okusno, kar pa ne pomeni, da mora biti sladka.

Kako posredujemo znanje o zdravih zobeh?

Posredovanje znanja o zdravih zobeh lahko razvrstimo po načinu v štiri skupine:

— ustno podajanje, ki gre od enostavnega pomenka do skrbno pripravljene predavanja;

— predstavitev problema z vizualnimi pripomočki, kot so ilustracije v letakih, zloženkah, knjigah, fotografije, plakati, diapozitivi ipd.;

— s pisano besedo v knjigah, brošurah, revijah, časopisih, letakih, zloženkah ipd. ter končno

— z avdiovizualnimi metodami, ki združujejo besedni in vizualni način; z zvočnimi filmi, televizijo, diapozitivi s spremljajočimi razlagami, posnetimi na magnetofonske trakove.

Vsi ti načini omogočajo razširitev znanja in pridobitev pozitivnejšega odnosa do zdravega zobovja.

Primer avdiovizualnega sredstva

Avtor je po lastni zamisli pripravil flanelograf, ki ga hrani regionalni zavod za socialno medicino in higieno v Celju in je na voljo vsem, ki bi ga želeli uporabiti. Nekaj sredstev je na voljo tudi pri republiškem odboru Rdečega križa Slovenije.

Kako programiramo in izvajamo zz/v?

Zz/v je treba programirati glede na potrebe in možnosti po naslednji shemi:

— ob sistematičnih pregledih triletnih otrok v dispanzerju za otroke opravimo tudi serijski pregled zobovja ter ob tej priliki matere seznanimo z osnovnimi higienskimi načeli, pomembnimi za varovanje zob in ustne votline (umivanje, prehrana);

— enkrat letno je treba sodelovati na roditeljskem sestanku s predavanjem v vzgojnovarstvenem zavodu. Poudarek bodi na prehrani, ki je potrebna za normalni razvoj zobovja (mineralizacija); v ta namen opišemo mlečne in stalne zobe, škodljive razvade, ustno higieno ter bolezni, ki ogrožajo zobovje;

— obvezno je tudi predavanje za starše, ki imajo otroke v mali šoli, kjer je poleg drugega še prav posebej treba poudariti mesto in pomen prvega stalnega kočnika;

— vstop otroka v šolo izkoristimo tako, da vzporedno z obveznim sistematičnim pregledom opravimo tudi serijski pregled zobovja. Takrat naj otrok spozna svojega šolskega zobozdravnika, ki bo skrbel za njegove zobe skozi šolsko obdobje. Ob tej priliki naj zobozdravnik poudari »zrelost« šolarja in pomembnost učenčeve samostojne skrbi za zobovje. Razloži naj mu način obiskovanja šolske zobne ambulante ter mu pokaže, kako pravilno čistimo zobe;

— med prvim šolskim letom je treba na enem izmed roditeljskih sestankov poleg drugega spregovoriti tudi o žvečni funkciji zobovja, o vlogi zobovja pri oblikovanju glasov (fonaciji) ter opozoriti na nepravilnosti razvoja (anomalije) zob in čeljusti, ki se najraje pokažejo pri mešani denticiji (tj. v čeljusti so hkrati

mlečni in stalni zobje). Koristno je, da na tem predavanju za starše sodelujejo tudi otroci; je pa v tem primeru seveda potrebno predavanje prilagoditi takšnim poslušalcem;

— v tretjem razredu naj se šolski zobozdravnik vključi v redni učni program s tem, da po dogovoru zamenja razredno učiteljico takrat, ko po šolskem programu pri predmetu »Spoznavanje narave in družbe« obravnavajo zobovje.

Zobozdravnik pouči učence o številu in poimenovanju posameznih zob, o njihovi funkciji ter o pomenu zdravljenja. Poseben poudarek da vplivu prehrane in pomenu zobne in ustne higiene. Poleg drugega spregovori zobozdravnik tudi o nepravilnostih razvoja zob in čeljusti ter o možnosti za njihovo zdravljenje.

— V petem razredu pri pouku spoznavanja narave ponovimo predavanje iz tretjega razreda, vendar v razširjeni in poglobljeni obliki;

— v sedmem razredu pri biologiji, ko je na vrsti obravnava prebavil, vključimo še ortodonta, ki poleg tega, da ponovi vse bistveno za zdravje zob in ustne votline, poskusi pridobiti še tiste učence, ki prej iz različnih razlogov niso začeli ali pa so prekinili ortodontsko zdravljenje ter imajo močno izražene funkcionalne ali estetske orofacialne nepravilnosti, da prično z zdravljenjem. V tem obdobju je namreč osebno zanimanje za estetski vnanji videz zelo veliko in je glavna motivacija za zdravljenje;

— če se da, bi bilo dobro v osmem razredu poskrbeti za »zaključno« predavanje. Namen tega predavanja je zlasti usmeriti pozornost vsakega posameznika na lastno odgovornost pri skrbi za zobe, kajti tako organizirane skrbi, kot je bila v osnovnošolskem obdobju, najbrž ne bo več. Ohranitev zdravega in čvrstega zobovja pa je med drugim tudi eden izmed pogojev za uspeh v življenju in delu (funkcija, estetika, ekonomika).

Brez zdravega in funkcionalno polnovrednega zobovja trpe celotna prebavila in celokupno zdravje. Zato sta počutje in delovna sposobnost posameznika motena. Zdravi in pravilno raščeni zobje veliko prispevajo k videzu in privlačnosti človeka, kar je še posebno pomembno za polnovredno vključevanje v družbo in v nekatere poklice. Razen tega pa nam ohranitev zdravih zob zmanjšuje velike osebne in družbene stroške, ki so sicer potrebni za protetično rehabilitacijo zobovja.

Še nekaj načelnih stališč zz/v!

Pri vsakem predavanju uporabimo vse možne načine posredovanja znanja, pa tudi psihološke in pedagoške prijeme, ki jih daje sodobna znanost. Pomembno je, da ob prikazovanju posameznih primerov s slikami uporabimo tudi primere iz okolja, v katerem poslušalci živijo.

Po vsakem predavanju je potrebno spodbuditi razpravo in, če je le možno, tudi pridobiti otroke, da sami kaj narišejo ali napišejo iz svojih izkušenj pri zobozdravniku oziroma iz znanja, ki so si ga pridobili o zobeh. Najboljše prispevke razstavimo na vidnem mestu v šoli ali v zobnih čakalnicah ali pa jih tudi objavimo v mladinskem ali krajevnem tisku.

Seveda mora biti zz/v v omenjenih obdobjih in pri obravnavi posameznih poglavij enotna in do podrobnosti dograjena. Le tako ne bo prišlo pri izvajanju različnih predavateljev do neskladij. Različno prikazovanje posameznih vprašanj

in stališč bi lahko kaj hitro privedlo do nezaupanja ali do dvomov glede uspešnosti preventivnih ukrepov, pa tudi takojšnjega zdravljenja, če je potrebno. Zato ne smemo pozabiti tudi na prvo pomoč pri zobnih boleznih!

Tudi vsak individualni obisk v ordinaciji je treba izkoristiti za nevsiljivo preverjanje znanja o zobeh in njegove uporabe. Znova in znova je treba opozarjati in učiti o pomenu pravilne prehrane, o umivanju zob ter o potrebi stalnih pregledov pri zobozdravniku.

Brez trajnega ponovnega skupnega in osebnega učenja ne moremo pričakovati dobrih uspehov. — Še več, če se le da, nadziramo izvajanje posameznih preventivnih ukrepov. Znano je namreč, da večina otrok (to velja tudi za odrasle!) pozna potrebne ukrepe, vendar jih ne izvajajo!

Vsekakor je od organiziranosti službe mladinskega zobozdravstva, pa tudi od iznajdljivosti posameznih zobozdravstvenih delavcev precej odvisen uspeh zz/v. Evalvacija tega vzgojnega dela pa je izredno težka in bi bilo zanje potrebno pripraviti nekatera izhodišča, da bi kasneje s primerjavami in dejanskim merjenjem lahko z gotovostjo trdili o večjem ali manjšem uspehu naših določenih vzgojnih prizadevanj.

Viri

so na voljo pri avtorju.

NEKATERI POMEMBNI REZULTATI NA PODROČJU NAČRTOVANJA DRUŽINE

Odločanje o rojstvu otrok je del etike sodobnega človeka. V socialistični družbi postaja vse pomembnejše, da je otroku zagotovljena skrb staršev in družbe že od spočetja dalje. Zdravstveno delo v zvezi z načrtovanjem družine je sestavni del zdravstvenega varstva na vseh ravneh zdravstvene službe.

Že doslej smo na področju načrtovanja družine dosegli pomembne rezultate, zlasti naslednje:

— svetovanje sodobne kontracepcije je v porastu, kar dokazuje rastoče število pregledov v dispanzerjih in posvetovalnicah za žene in v inštitutu za načrtovanje družine. Še vedno raste število v lekarnah izdanih kontracepcijskih sredstev vseh vrst,

— število prošenj za splav se je zmanjšalo od 11590 v letu 1962 na 9635 v letu 1974,

— pogostnost splavljanja se je znižala in smrt zaradi splava postaja že izjema,

— znatno se je znižalo število ležalnih dni v bolnišnicah in tudi bolniški stalež zaradi splava se je zmanjšal od 2,8 % v letu 1967 na 1,7 % v letu 1974.

Prebivalstvo izredno načrtuje rojstva otrok. To nam poleg drugega potrjujejo tudi sprememba v razvrstitvi rojenih otrok glede na starost porodnic. Vse bolj rodijo mlade žene, porodi po 35. letu starosti pa postajajo maloštevilni.

Dr. Stanka Krajnc-Simoneti
(Zdrav. varstvo št. 7/8-1977)